

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 OSLO

Vår dato: 02.05.2018
Vår referanse: 18/22614 - 2
Deres dato:
Deres referanse:

Plan for utarbeidelse av nasjonal strategi for bevaring av genressurser

Målet med strategiprosessen

Tilgangen til genetisk mangfold er en viktig forutsetning for videre utvikling av et tilpasningsdyktig og bærekraftig landbruk, globalt og nasjonalt. Bevaring av det genetiske mangfoldet, inkludert bevaring gjennom bruk, er en avgjørende forutsetning for å nå dette målet.

En nasjonal strategi for bevaring av genetiske ressurser for mat og landbruk bør gi overordnede, strategiske føringer for det samlede genressursarbeidet. Målet med strategien er å få på plass en langsiktig, helhetlig og bærekraftig nasjonal plan for Norges arbeid med genetiske ressurser.

Den nasjonale strategien skal bidra til å

- avklare nasjonale mål og prioriteringer for arbeidet med bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk i Norge,
- ivareta Norges internasjonale forpliktelser når det gjelder bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser på en måte som samtidig bidrar til å nå målsetningene i norsk landbrukspolitik,
- avklare rollefordeling og ansvar, og utvikle og sikre nødvendig infrastruktur for bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser,
- bygge nødvendig kompetanse om bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser og
- oppnå en målrettet og effektiv ressursbruk, samt allokering av tilstrekkelige ressurser til arbeidet.

Internasjonale forpliktelser og samarbeid

I et globalt perspektiv har det biologiske mangfoldet vært utsatt for en vedvarende reduksjon de siste tiårene. I samme periode har matforsyningssikkerhet blitt et stadig viktigere tema. FNs organisasjon for mat og landbruk, FAO, anslår at matproduksjonen innen 2050 må øke med 70 prosent for å sikre nok mat til verdens da anslagsvis 9 mrd. mennesker. Klimaendringer og press på ressursgrunnet utgjør en ytterligere trussel mot målet om økt matproduksjon.

Norges innsats innen bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for matproduksjon og landbruk er basert på bevissthet om disse ressursenes betydning for dagens og framtidens matproduksjon, og på et utstrakt internasjonalt samarbeid og de forpliktelser som springer ut av dette.

Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) fra 1992 utgjør et sentralt rammeverk på området. Gjennom tilslutningen til CBD forpliktet partslandene seg til å sikre bevaring av biologisk mangfold, bærekraftig bruk av dets komponenter og en rettferdig og likeverdig fordeling av fordelene som følger av utnyttelsen av genetiske ressurser (jf. Nagoya-protokollen og Aichimålene).

Basert på CBD ble sektorvise avtaler og handlingsplaner utviklet. Den Internasjonale Plantetraktaten (ITPGRFA) ble vedtatt i 2001, og siste versjon av FAOs Globale handlingsplan for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk i 2011. FAOs Globale handlingsplan for husdyr-genetiske ressurser ble vedtatt i 2007, og tilsvarende plan for skogt-genetiske ressurser i 2011. I 2015 ble FNs bærekraftsmål vedtatt, der mål 2.5 omhandler genetisk mangfold. Samme år utgav FAO retningslinjer for integrering av genetisk mangfold i nasjonale planer for klimatilpasning.

I Prop. 1 S (2017-2018) for Landbruks- og matdepartementet (LMD) understrekes det at Norge vil ta aktivt del i arbeidet under FAOs kommisjon for genetiske ressurser og den internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk, inkludert videreutvikling av det globale frølageret på Svalbard.

Nordisk samarbeid om bevaring av genressurser

Norge deltar i et felles nordisk samarbeid for å sikre genressurser som stammer fra og er tilpasset jordbruket og klimatiske forhold i Norden. Det nordiske genressursarbeidet er samlet i NordGen. Administrasjon og plantegenetisk virksomhet i NordGen er lokalisert i Alnarp i Sverige, og faglige oppgaver tilknyttet husdyr og skogtrær er samlokalisert med Norsk genressurs-senter på Ås. NordGen er også sekretariat for de nordiske offentlig-private partnerskapene for planteforedling. Denne modellen har fått internasjonal oppmerksomhet ved å være et eksempel på regionalt samarbeid mellom offentlige og private interessenter.

Bevaring av genetiske ressurser i Norge – dagens situasjon

I Norge omfatter arbeidet med bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk et stort antall til dels meget ulike aktører. Aktørene dekker et stort spenn, fra store kommersielle aktører som f.eks. GENO og Graminor, landsdekkende ideelle

organisasjoner som Det norske skogfrøverk og forskningsinstitusjoner som NIBIO, til en rekke mindre foreninger og organisasjoner som hovedsakelig er basert på frivillighet.

I en 'blandingsmodell' utfører kommersielle, offentlige, ideelle og frivillige aktører viktige oppgaver for å bevare og bruke det genetiske mangfoldet. Arbeidet har hatt en gradvis utvikling fra enkeltstående tiltak mot en større grad av koordinering.

Koordinering av det nasjonale arbeidet med forvaltning av de genetiske ressursene i landbruket er lagt til Norsk genressurscenter ved NIBIO og forankret i senterets strategiske plan. Genressurscenteret skal oppdatere og følge opp nasjonale handlingsplaner for vern og bruk av genetiske ressurser innenfor kulturplanter, skogtrær og husdyr. Nettverksbygging, overvåking og informasjon er sentrale oppgaver for senteret. Samarbeidet med foredlings- og avlsorganisasjonene om bærekraftig avl og foredling og med miljøforvaltningen om *in situ* bevaring er viktig. Genressurscenteret skal gi faglige råd og innspill til Landbruksdirektorat og LMD i saker som omhandler forvaltning av genressurser.

Utarbeidelse av forslag til strategi - arbeidsbeskrivelse

Det foreligger allerede relativt rikholdig dokumentasjon på feltet. Denne dokumentasjonen danner en viktig del av grunnlaget for en nasjonal strategi for genetiske ressurser for mat og landbruk. Internasjonale avtaler og handlingsplaner og Norges statusrapporter innen alle tre sektorene er sentrale dokumenter. Norsk genressurscenter har utarbeidet nasjonale, sektorvise handlingsplaner. Senterets strategiske plan av 2013 og Nasjonal rapport om biologisk mangfold for mat og landbruk fra 2016 er blant de nasjonale dokumentene av stor betydning som del av grunnlaget for arbeidet med en nasjonal strategi.

En nasjonal strategi for bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk må etter Landbruksdirektoratets vurdering omfatte hele bredden av både aktører og aktiviteter. Etter direktoratets oppfatning er det som ledd i arbeidet viktig å synliggjøre og beskrive hvilke funksjoner som blir ivaretatt av kommersielle aktører, og hvilke funksjoner, ev. også definerte genressurser (bevaringsverdige raser, mandatsorter, etc.), som en vurderer at krever offentlig støtte for å sikre bærekraftig bevaring og bruk.

Strategien vil derfor omfatte en oversikt over alle aktørene i genressursarbeidet for mat og landbruk i Norge, inkludert en beskrivelse av samarbeid og arbeidsdeling mellom aktørene, og hvordan arbeidet finansieres. Strategiarbeidet kan resultere i eventuelle anbefalinger om tiltak for ytterligere målretting og effektivisering av aktiviteten og finansiering av den. Det kan også bli aktuelt å gi innspill til en vurdering av om dagens organisering på feltet er formålstjenlig iht. målsetningene, eller om det kan finnes andre måter å organisere deler av arbeidet på.

En nasjonal strategi vil bygge på eksisterende kunnskap, men skal først og fremst være fremtidsrettet. En tett dialog med relevante aktører er et viktig supplement til en statusbeskrivelse. Landbruksdirektoratet vil i dialog med Norsk genressurscenter sette sammen en referansegruppe for arbeidet. Samarbeid med Norsk genressurscenter er av avgjørende betydning. Andre medlemmer i en referansegruppe kan være lederne av de tre genressursutvalgene, en representant (f.eks. en kommersiell aktør) fra hver av sektorene,

og Miljødirektoratet. Referansegruppen skal fungere som støttespillere gjennom hele prosessen, og vi legger opp til regelmessige møter.

For å kunne involvere de ulike aktørene i arbeidet og bidra til eierskap til strategiforslaget, tar Landbruksdirektoratet sikte på å samtale med flere aktører på genressursområdet. Dette vil skje gjennom direkte kontakt og/eller i åpne møter og/eller workshops på spesifikke temaer. Noe av kontakten kan skje i forbindelse med møter i genressursutvalgene.

Internt har Landbruksdirektoratet en genressursgruppe på syv personer som har deltatt i behandlingen av søknadene om genressurstiltak i 2018. Denne gruppen vil involveres i arbeidet med strategien.

I en slik prosess ville det også være naturlig å se til andre lands erfaringer med utforming av en lignende strategi. Tyskland utga en samlet «Agrobiodiversitetsstrategi» i 2015. Det er også nærliggende å ta kontakt med våre naboland.

Strategiske valg i arbeidet

I dialogen med aktørene innen genressursarbeidet i Norge vil det antageligvis oppstå mange spørsmål og strategiske valg som må avklares før et strategiutkast kan formuleres. Viktige avklaringer som arbeidet med strategien bør belyse er blant annet følgende.

Hvilke organismegrupper skal omfattes av strategien?

Per i dag omfatter genressursarbeidet for mat og landbruk i Norge husdyr, planter og skog. I enkelte land er også fisk og mikroorganismer inkludert. Inkludering av nye organismegrupper utover de som 'tradisjonelt' har vært i fokus i Norge kan være naturlig, men vil være arbeidskrevende. Landbruksdirektoratet foreslår at strategiarbeidet omtaler problemstillingen, men anbefaler at en eventuell utvidelse av organismegruppene som dekkes av den nasjonale strategien for genetiske ressurser for mat og landbruk utredes på et senere tidspunkt i samråd med øvrige ansvarlige direktorater og departementer.

Samarbeid med, og avgrensning mot, andre sektorer

Mye av arbeidet om genressurser for mat og landbruk grenser opp mot forvaltningsansvaret til Klima- og miljødepartement (KLD), som også har det overordnede ansvar for Norges oppfølging av FNs konvensjon om biologisk mangfold. Berøringsflater med KLD/Miljødirektoratet gjelder blant annet skogbruk, kulturlandskap i jordbruket og kulturplantenes ville slektninger. Landbruksdirektoratet vil invitere Miljødirektoratet til å delta i strategiarbeidets referansegruppe.

Balansen mellom helhets- og sektorfokus

Genressursarbeidet i de tre sektorene planter, husdyr og skog har både sammenfallende og ulike problemstillinger og utfordringer. Landbruksdirektoratet anbefaler at strategien har hovedfokus på felles nasjonale og overordnede problemstillinger, men at det også gjøres sektorvise analyser.

Bevaring og bærekraftig bruk

I CBD er 'genressurser' definert som genetisk materiale av faktisk eller potensiell verdi. Målsetningen i CBD er blant annet å sikre bevaring og bærekraftig bruk av det biologiske mangfoldet. Landbruksdirektoratet forutsetter at en norsk strategi skal omhandle både bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk, og har i utgangspunktet tenkt å se bærekraftig bruk som en bevaringsmåte, og ikke et selvstendig mål.

Avsluttende kommentarer

Utarbeidelsen av et utkast til regjeringens strategi for bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk er en viktig og utfordrende oppgave. Rammebetingelsene for vårt arbeid gjør det nødvendig å dimensjonere innsatsen i prosessen tilsvarende. Tiden fra 1.5.18 til 1.3.19 er knapp, og omfatter blant annet søknadsomgangen for tilskudd til genressurstiltak i 2019. Landbruksdirektoratet er forutsatt å utføre arbeidet innenfor rammen av egne økonomiske ressurser. Ansvarlig seksjon i Landbruksdirektoratet er berørt av utflyttingsvedtaket til Steinkjer. Dette medfører en risiko for personalendringer underveis i prosessen.

Med dette som bakteppe, ønsker vi en snarlig dialog med LMD om prioriteringer for oppgaveløsningen. Landbruksdirektoratet vil også ha nytte av en avklaring om hvordan LMD tar sikte på å gå videre med strategiutkastet våren 2019.

Vedlegg

Overordnet tidsplan for strategiarbeidet 1.5.18 - 1.3.19

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Gunn Eide
seksjonssjef

Ingela Mohlin
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Mottakere:

Landbruks- og matdepartementet Postboks 8007 Dep

0030 OSLO

Kopi til:
Geir Dalholt